

AKROPOLITANEC

ZA BOLJŠEGA ČLOVEKA IN BOLJŠI SVET

www.akropola.org

FILOZOFIJA

KULTURA

PROSTOVOLJSTVO

Ime revije: *Akropolitaneec*
Založnik: Kulturno društvo Nova Akropola, Wolfova 8, Ljubljana
Odgovorni urednik: Stjepan Palajsa
Uredništvo: Andrej Praček, *urednik*, Nija Androjna, *grafično oblikovanje*, Barbara Krasnik, *prevodi*
Leto, mesec in številka izdaje: julij-avgust 2025, št. 114, mesečnik
Kontaktne podatki: akropolitaneec@akropola.org
ISSN 3023-9486

B E S E D A U R E D N I K A

Kako postopati, ko smo negotovi, zmedeni, ko si želimo spremembe, a ne vemo niti kakšne, še manj pa, kako bi jo uresničili?

V takih trenutkih poiščemo pomoč. To pomeni, da zunaj sebe iščemo tisto, česar nam primanjkuje – odgovore in sredstva za rešitev.

Naj se torej kar prepustimo temu, kar prihaja do nas? Kaj pa, če je tisto, kar v bleščeči podobi trka na naša vrata, v svojem jedru nepopolno ali celo zavajajoče?

Takšna bojazen je povsem razumljiva – zunanja moč, ki nima zdravega jedra, je lahko izkoriščevalska. Resnična moč pa je moč človečnosti – moč dobrote in modrosti. Ta po svoji naravi ne izkorišča, temveč pomaga in usmerja. To je notranja moč – edina, ki je zares upravičena, da vodi. Zunanje moči, ki so ji pridružene ali celo niso, bi ji morale biti v vsakem primeru podrejene. Težava nastane, ko ta hierarhija ni vzpostavljena.

Nekaj lahko torej prejmemo – ker ima nekdo drug to, kar mi potrebujemo. Vedno bodo obstajali tisti, ki so korak spredaj, in drugi, ki nekoliko zaostajajo. To je naravno; brez tega tudi učenje ne bi bilo mogoče. Medsebojno si pomagamo – pomoč poteka od tistega, ki ima več, k tistemu, ki ima manj.

Ob teh skoraj "robinhoodovskih" besedah večina najprej pomisli na denar, a ta princip velja za vsa področja. Tudi osnovni fizikalni zakoni govorijo o napetosti, ki nastane med dvema različnima stanjema (tlak, električni naboj, višina ...) in o gibanju, ki sledi zaradi težnje po izenačitvi. Podobno je v medčloveških odnosih. Finančna plat je le eden od vidikov človekovega stanja v družbi. Kaj pa znanje, fizična moč, dobrota, pogum, veščine, jasnost, ...? Tudi to so osebna stanja, katerih neenakosti v družbi ustvarjajo napetost – in posledično gibanje.

To gibanje pa ni vedno enosmerno. Na enem področju daješ, na drugem prejemaš. Tako v družbi prihaja do kroženja, do pretoka – prihaja do preoblikovanja ene vrste "energije" v drugo, kakor v fizikalnih zakonitostih. To kroženje minljivega kljub temu ustvarja napredek. Predstavimo si avtomobilska kolesa: monotono se vrtijo v krogu, a vozilo kot celota napreduje. V tem primeru avtomobil predstavlja našo zavest, ki v kroženju relativnih dejavnikov dosega nepovratni napredek.

Naša različnost torej ne bi smela biti razlog za razdor, temveč priložnost za dopolnjevanje in skupno rast. Pomembne in velike stvari nastanejo z združevanjem

V TEJ ŠTEVILKI:

- **PSIHOLOGIJA:** 4
LEKCIJE BLAGINJE
- **SOCIOLOGIJA:** 7
EDWARD BERNAYS – UPRAVLJANJE Z JAVNIM MNENJEM
- **OSEBNOSTI:** 12
HUMANITARNO DELO AUDREY HEPBURN
- **ZGodbica:** 14
CIRKUS
- **ZGODILO SE JE:** 15
POLETJE V NOVI AKROPOLI

naših moči. Zato se povezujemo, usklajujemo razlike, da bi se na koncu harmonično poenotili. Da bi to dosegli, je potreben medsebojni vpliv – a le takšen, ki stremlji k skupnem dobrem, ne ozkim zasebnim interesom.

V vlogi podrejenih bi morali takšne zunanje vplive tudi sprejeti – a ne slepo. V našem relativnem svetu se zavedamo nepopolnosti nadrejenih, zato moramo vplive najprej prepoznati kot dobre, šele nato jim lahko zaupamo.

Zavajanje – bodisi iz preračunljivosti bodisi iz nevednosti – je vedno možno. A ga moramo zatreti že v kali. Tisti, ki opazuje, se uči in razmišlja s svojo glavo, je težje zaveden. Tak človek

ne naseda manipulacijam zlahka, saj sledi lastnim in z lastno inteligenco prevzetim prepričanjem.

To ne pomeni, da moramo zapirati vrata zunanjim vplivom – saj niso vsi škodljivi. Pomeni le, da moramo biti budni: preverjati in zavestno usklajevati svojo voljo z voljo tistega, ki prihaja do nas.

Z zavedanjem, previdnostjo in predvsem s srcem lahko skupaj stopamo naproti boljši prihodnosti.

Andrej Praček, *urednik*

BUDA, PLATON IN JAZ

SODOBNA ŠOLA PRAKTIČNE FILOZOFIJE

9 PREDAVANJ

TOREK, 26. 8., OB 20.00, WOLFOVA 8, LJ

SREDA, 8. 10., OB 20.00, TYRŠEVA 7, MB

TEČAJ BUDA, PLATON IN JAZ ZAJEMA NAJPOMEMBNEJŠA UČENJA TRADICIONALNIH FILOZOFSKIH ŠOL VZHODA IN ZAHODA, KI SO BILA NAMENJENA VSEŽIVLJENJSKEMU OBLIKOVANJU ČLOVEKA.

TEČAJ SE ODVIJA ENKRAT TEDENSKO OB ISTEM TERMINU, V TRAJANJU DVEH ŠOLSKIH UR.

PODROBNOSTI TEČAJA NA SPLETNI STRANI: [HTTPS://AKROPOLA.ORG/TECAJ-PRAKTICNE-FILOZOFIJE/](https://akropola.org/tecaj-prakticne-filozofije/)

VABLJENI K PRIJAVI!

LEKCIJE BLAGINJE

GILAD SOMMER

"NOBENA DRUŽBA NE MORE BITI RESNIČNO USPEŠNA IN SREČNA, ČE JE VEČINA NJENIH ČLANOV REVNIH IN NESREČNIH."
ADAM SMITH

"NAJBOLJŠE STVARI V ŽIVLJENJU NISO STVARI."
ART BUCHWALD

Enaindvajseto stoletje je človeštvu prineslo eno najpomembnejših spoznanj: materialno blagostanje samo po sebi ni dovolj za človeški razcvet.

Tako kot vsaka ideja je tudi ideja o materialnem napredku in njegovi povezavi s človeško srečo vzniknila iz del filozofov. Če se ozremo v zgodovino, vidimo, da so večino časa ljudje živeli preprosto in niso pričakovali drugačnega življenja. Čeprav so filozofi, kot sta Platon in Konfucij, razpravljali o temeljni enakosti in dostojanstvu vseh ljudi, so bili šele filozofi razsvetljenstva tisti, ki so poskušali te ideale uresničiti bolj konkretno. Pod vplivom idealov prostozidarstva so si zamislili svet, v katerem bi lahko vsi ljudje živeli v dostojnih razmerah. John Locke, britanski filozof, je leta 1690 pisal o "naravnih pravicah" vseh ljudi – svobodi, življenju in lastnini – in tako zasalil seme za "neodtujljive pravice", ki so se zapisale v Deklaracijo o neodvisnosti ZDA (1776) in nazadnje v Deklaracijo ZN o splošnih človekovih pravicah

(1948). Po Locku so ekonomski filozofi, kot je Adam Smith (1723–1790), razvili praktične teorije za povečanje blaginje večine človeštva. Te ideje, ki so bile tedaj revolucionarne, so nas pripeljale do edinstvenega položaja v človeški zgodovini.

Ekonomist Robert Parham je v nedavnem govoru ob začetku študija na Univerzi v Virginiji povedal: *"Študentje ameriške univerze ste danes v boljšem položaju in bogatejši, kot je bil angleški kralj pred 300 leti."* V povsem materialnem smislu to nedvomno drži. Zaradi tega, kar nekateri ekonomisti imenujejo "Velika obogatitev", danes velik odstotek ljudi, zlasti v tako imenovanih razvitih državah, živi na ravni udobja, ki si ga povprečen človek še pred sto leti ni znal predstavljati. Irski filozof Edmund Burke je leta 1765 zapisal: *"Devet od desetih delov celotnega človeštva se prebija skozi življenje,"* kar pomeni, da je večina človeštva vsaj od časov rimskega imperija naprej živela v t. i. materialni revščini.

"ŠTUDENTJE AMERIŠKE UNIVERZE
STE DANES V BOLJŠEM POLOŽAJU
IN BOGATEJŠI, KOT JE BIL ANGLEŠKI
KRALJ PRED 300 LETI."

Vendar pa ne smemo biti zavedeni ali preveč samozavestni. Po podatkih Svetovne banke danes v skrajni revščini živi približno 700 milijonov ljudi, kar je približno toliko, kot jih je živelo na celotnem svetu v Burkovem času. Med njimi je približno 300 milijonov ljudi, ki se med drugim zaradi konfliktov in podnebnih

sprememb soočajo z akutno lakoto. Kljub temu pa v relativnih odstotkih velik del človeštva, zlasti v razvitih državah, živi v ugodnih materialnih razmerah.

Vsak dan imamo takojšen dostop do tople vode, hrane in svetlobe. Skoraj vse, kar si lahko zamislimo, se lahko v nekaj dneh pojavi pred našimi vrati. Lahko komuniciramo z ljudmi po vsem svetu. Za težka zdravstvena stanja, ki so bila še pred kratkim neozdravljiva, obstajajo rešitve. Umrljivost dojenčkov je bistveno nižja kot v preteklosti. In čeprav to materialno obilje ni pošteno razdeljeno med vse ljudi, življenja revnih v razvitih državah ne moremo primerjati s tistim iz preteklosti. Smrt zaradi lakote je na primer v ZDA in Evropi praktično neznana.

SKORAJ VSE, KAR SI LAHKO ZAMISLIMO, SE LAHKO V NEKAJ DNEH POJAVI PRED NAŠIMI VRATI. LAHKO KOMUNICIRAMO Z LJUDMI PO VSEM SVETU V TRENUTKU.

Lahko bi še naprej naštevati materialne in fizične koristi, ki jih je doseglo človeštvo, a jasno je, da kolikor vemo, nobena druga civilizacija v zgodovini ni dosegla takšne ravni materialnega blagostanja in udobja za tolikšen del prebivalstva.

Ta edinstvena situacija nam omogoča, da doživimo nekaj, kar so nekoč lahko le redki. In zdaj, ko smo ta eksperiment preizkušali več stoletij, si lahko ogledamo rezultate in razmislimo o nekaterih vprašanjih. Ali je zaradi te materialne blaginje naša družba postala mirna in srečna? Kaj smo morali žrtvovati, da smo dosegli to blaginjo? Ali je ta blaginja trajnostna?

Srečo je težko izmeriti, njene vzroke pa še težje razložiti, vendar številni znaki kažejo, da naše družbe niso srečnejše, v nekaterih primerih pa so morda celo manj srečne. Tako imenovane bolezni obupa (uporaba drog, samomori in poškodbe jeter zaradi alkohola) so se v zadnjih 20 letih znatno povečale. Samo v ZDA je od leta 2020 zaradi prevelikega odmerka vsako leto umrlo približno 100.000 (!) ljudi, zaradi samomora pa približno 50.000.

Če bi bil materialni napredek dovolj, da bi bili srečni, bi se lahko vprašali, kaj še potrebujemo. Kaj nam še manjka? Ali smo nesrečni, ker izdelki namesto v nekaj urah do naših vrat prispejo šele v nekaj dneh? Ali potrebujemo osebni dron, ki bi nam iz hladilnika prinesel kosilo, ali osebnega masažnega robota? Zdi se, da ne glede na to, kako udobno živimo, to nikoli ni dovolj. Resnica je, da če nas materialni pogoji, ki jih že imamo, ne zadovoljijo ali osrečijo, nas tudi nič podobnega, kar bi še povečalo naše udobje, ne bo.

In kaj smo žrtvovali za to materialno blaginjo?

Mnogi so razpravljali o ceni, ki jo plačamo za materialni napredek. A ena, ki jo pogosto zanemarimo, ker je subtilna, je uspanje naših duš. Ko se preveč ukvarjamo s produktivnostjo in udobjem, izgubimo pogled na širšo sliko tega, kaj pomeni biti človek. Naš um je tako obseden z materialnimi podrobnostmi življenja, da izgubimo stik s subtilnejšimi vidiki resničnosti. Naša duša zaspi in celo pozabimo, da ti vidiki obstajajo. To se odraža v kulturnem nazadovanju, izgubi vrednot in moralni slepoti. Najhuje pa je, da tega niti ne prepoznamo, saj se navadimo na blato, kot se človek navadi na onesnažen zrak. Šele ko se znajde v naravi, nenadoma opazi, da lažje diha.

Kar zadeva materialno udobje, obstajata dva pristopa – prvi je, da še naprej razvijamo nova materialna sredstva za doseganje večjega udobja (npr. uporaba pralnega stroja namesto pranja perila v reki), drugi pa je, da se zadovoljimo z manj. Obstaja tudi srednja pot: razvijati sredstva, ki so trajnostna in jih je mogoče dolgoročno vzdrževati, ne da bi pri tem uničili njihov lastni vir ali cilj. Ob tem je pomembno še, da zaradi teh sredstev ne žrtvujemo stvari, zaradi katerih je vredno živeti. Kot pravi stari pregovor, potrebujemo kruh in rože: kruh, da živimo, in rože, da imamo za kaj živeti. Če nam pridelava več kruha uniči rože, smo nekje na poti skrenili.

MNOGI SO RAZPRAVLJALI O CENI, KI JO PLAČAMO ZA MATERIALNI NAPREDEK, A ENA, KI JO POGOSTO ZANEMARIMO, KER JE SUBTILNA, JE USPAVANJE NAŠIH DUŠ.

Čas je, da se zavemo, da je za človekov razcvet potrebno več kot le materialno blagostanje. Lepo pohištvo ne naredi srečne družine, prav tako lep avto ne naredi mirnega voznika. Materialne stvari so pomembne, vendar v pravem razmerju. Namen tega zapisa ni romantizirati revščino, ki tako kot pretirano bogastvo, kot pravi Platon, povzroča veliko zlo. Prizadevamo si za blaginjo in razcvet. To pa lahko pomeni, da je treba ponovno premisliti, kaj pomeni blaginja, in vanjo vključiti elemente, ki so danes pogosto prezrti, kot so življenje v skupnosti, pristnost, duhovnost in še več.

Ko je Thomas Jefferson pisal Deklaracijo o neodvisnosti ZDA, se je odločil zamenjati eno od treh izvirnih naravnih pravic Johna Locka. Pravico do lastnine je zamenjal s pravico do iskanja sreče. Je bil na sledi nečemu pomembnemu? 🏛️

PRIZADEVAMO SI ZA BLAGINJO IN RAZCVET. TO PA LAHKO POMENI, DA JE TREBA PONOVO PREMISLITI, KAJ POMENI BLAGINJA, IN VANJO VKLJUČITI ELEMENTE, KI SO DANES POGOSTO PREZRTI, KOT SO ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI, PRISTNOST, DUHOVNOST IN ŠE VEČ.

EDWARD BERNAYS –

UPRAVLJANJE Z JAVNIM MNENJEM

ALFREDO AGUILAR

Danes smo se, žal, že navadili na vpliv oglasov na naše življenje. Ti nam ponujajo izdelke, za katere še nikoli nismo slišali in o katerih še nič ne vemo – a oglasi bodo že poskrbeli, da bomo izvedeli vse in se takoj podali v nakup.

Obstajajo tudi svetovalci za podobo, ki si prizadevajo svoje stranke prikazati v najboljši možni luči in se trudijo odstraniti vse, kar bi lahko škodovalo njihovi podobi. Ko gre za ideje oziroma ideologije, bodisi politične ali verske, bi rekli, da gre za propagando, čeprav se ta izraz danes zaradi negativnega prizvoka ne uporablja. Tako je tudi zato, da bi jo razlikovali od oglaševanja, ki se nanaša na fizične izdelke, čeprav so številna podjetja svoje storitve začela imenovati kar "izdelki", kot nekaj, kar je mogoče ponuditi na trgu.

Vprašamo se, od kod vse to, kako se je začelo in zakaj to brez pomislekov sprejemamo. Poglejmo si.

OČE ODNOSOV Z JAVNOSTMI

Edward Bernays, ki je ostal v spominu kot oče odnosov z javnostmi, se je rodil leta 1891 na Dunaju, odrasčal pa je v ZDA, kamor sta se starša preselila leto dni po njegovem rojstvu. Njegova mati je bila sestra Sigmunda Freuda, oče pa Freudov svak – zato je zares čudno, da se ni pisal Freud. Umrli je leta 1995, v televizijskem intervjuju leta 1985 pa je voditeljici, ki ga je vprašala, koliko je star, odgovoril, da je kronološko star triindevetdeset let, fiziološko enainšestdeset, umsko si je pripisal okoli petinštirideset. Omenil je še dve starosti, čustveno in družbeno, ki pa ju je zadržal zase.

Njegov oče je bil trgovec z žitom, zato ga je poslal študirat kmetijstvo na Univerzo Cornell. A Bernays se v tem ni znašel. Bolj ga je pritegnilo novinarstvo, s katerim se je spoznal med delom pri študentskem časopisu.

Zaradi svojih izjemnih novinarskih in komunikacijskih sposobnosti je že pri šestindvajsetih letih postal član Odbora za javno obveščanje, ustanovljenega v času predsednika Wilsona, z namenom prepričati ameriško javnost v potrebo po vstopu v prvo svetovno vojno. Povprečnega Američana vojna, ki naj bi bila vojna za končanje vseh vojn, ni zanimala, saj mu je bila Evropa nekaj oddaljenega in tujega. Odboru je uspelo prepričati javnost, da je vojna potrebna, da bi svet postal varna oaza za demokracijo. Posledično je v državi zavladalo močno protinemško razpoloženje, in sicer do te mere, da Bostonski simfonični orkester ni smel igrati Beethovnovih del.

Kampanja je bila izjemno uspešna, ZDA so vstopile v vojno, kar je bilo za Bernaysa potrditev, da je z javnim mnenjem mogoče upravljati.

STIK S FREUDOVIMI IDEJAMI

Pozneje je bil del spremljevalne delegacije predsednika Wilsona na njegovem šestmesečnem potovanju po Evropi. Eden izmed njegovih kolegov je šel skozi Dunaj, Bernays pa je izkoristil priložnost in svojemu stricu Sigmundu Freudu poslal škatlo cigar, ki jih je bilo takrat težko dobiti. Freud mu je v zahvalo poslal izvod knjige *Uvod v psihoanalizo*. Bernaysa je navdušila človekova nezavedna, nagonska plat in podvrženost črednemu nagonu. Prišel je do zaključka, da je z večšo manipulacijo tega mogoče dobro zaslužiti.

Strinjal se je z Walterjem Lippmanom, prav tako članom Odbora za javno obveščanje, da velika večina ljudi ni sposobna samostojno odločati, da so le opazovalci in da jih morajo voditi razsvetljeni posamezniki. Z drugimi besedami: inteligentna manjšina mora nadzirati stališča in prepričanja večine. Da ti nagoni ne bi vodili v katastrofo, je treba večino sistematično preoblikovati. Zato so bile potrebne tehnike za optimizacijo tega nadzora.

Ključ je bil v nagovarjanju nezavednega, v subtilnem spodbujanju želja in čustev tako, da ljudje verjamejo, da odločitev sprejemajo sami in svobodno.

Po koncu velike vojne je industrijska proizvodnja močno narasla in je bila sposobna proizvajati ogromne količine blaga. A razen zelo bogatih je večina ljudi kupovala zgolj nujne stvari – tiste, ki so jih res potrebovali. Ponudba je bila torej ogromna, povpraševanje pa majhno. To se je moralo spremeniti. Potrebna je bila sprememba miselnosti; da bi želja postala pomembnejša od potrebe. S spretnimi oglaševalskimi kampanjami je Bernays ustvaril novo vrsto potrošnika: kompulzivnega potrošnika.

PONUDBA JE BILA TOREJ OGROMNA, POVPRASEVANJE PA MAJHNO. TO SE JE MORALO SPREMENITI. POTREBNA JE BILA SPREMENBA MISELNOSTI; DA BI ŽELJA POSTALA POMEMBNEJŠA OD POTREBE.

Najemala so ga podjetja najrazličnejših profilov, da bi v ljudeh prebudil željo po njihovih izdelkih. Na primer: po njegovi kampanji, usmerjeni v ženske, so določena oblačila ali modni dodatki postali zaželeni, ker so se pojavili na znani filmski igralki. Časopisi in revije so nato širili te podobe naprej. Želja, da bi bile ženske kot filmske zvezde, je naredila svoje.

Pri moških je moral ustvariti občutek, da avto predstavlja njihovo moškost – čim večji in močnejši je bil, tem bolj je predstavljal voznika. Zato ga je bilo treba čim prej zamenjati z novejšim.

DELO Z VELIKIMI PODJETJI

Bernays je bil priljubljen zaradi svoje ustvarjalnosti, svobodomiselnosti in prefinjenosti; zaradi svoje kulture in manir, ki so ustvarjale vtis, da je pomembnejši in vplivnejši, kot je bil v resnici.

Eden njegovih prvih uspehov je bila organizacija turnee slavnega opernega pevcu Enrica Carusa po ZDA. Organiziral pa je tudi številne kampanje za druge naročnike. Prepričal je moške, da začnejo nositi ročne ure namesto, da bi jih imeli na verižici v žepih jopičev – do takrat je bila nošnja ročnih ur pripisana ženskam. Ena od mesnih industrij ga je najela za prodajo svojih ogromnih presežkov, zato je sprožil

kampanjo, s katero je želel prepričati povprečnega Američana, da najboljši zajtrk predstavljajo jajca s slanino in šunko, ne pa kava s toastom in pomarančnim sokom, kot prej. To se je dogajalo v dvajsetih letih prejšnjega stoletja – zato lahko ta trend vidimo v vesternih, ki se dogajajo v 19. stoletju, in v katerih se pojavljajo kavboji, ki jedo jajca in slanino – to predstavlja očitno hollywoodsko propagando.

EDWARD BERNAYS IN TOBACCO

Leta 1920 je podjetje American Tobacco ugotovilo, da izgublja polovico trga, saj ženskam ni bilo dovoljeno kaditi v javnosti. Bernaysa so najeli, da to "popravi". Po posvetu s psihoanalitikom, ki mu je povedal, da nekatere ženske kadijo kot upor proti moškemu svetu, je zasnoval dogodek namesto klasične kampanje. Najel je skupino desetih deklet, ki so v času velikonočne parade ob dogovorjenem času začele javno kaditi, pri čemer so cigarete poimenovala bakle svobode. Poskrbel je, da

so bili tam tudi novinarji. Naslednji dan so njihove "bakle" polnile naslovnice. Cilj je bil dosežen, ženske so začele kaditi v javnosti, prodaja je narasla. O škodljivosti tobaka se takrat še ni vedelo, oglaševali in prodajali so ga kot dobrega za zdravje.

V POLITIKI

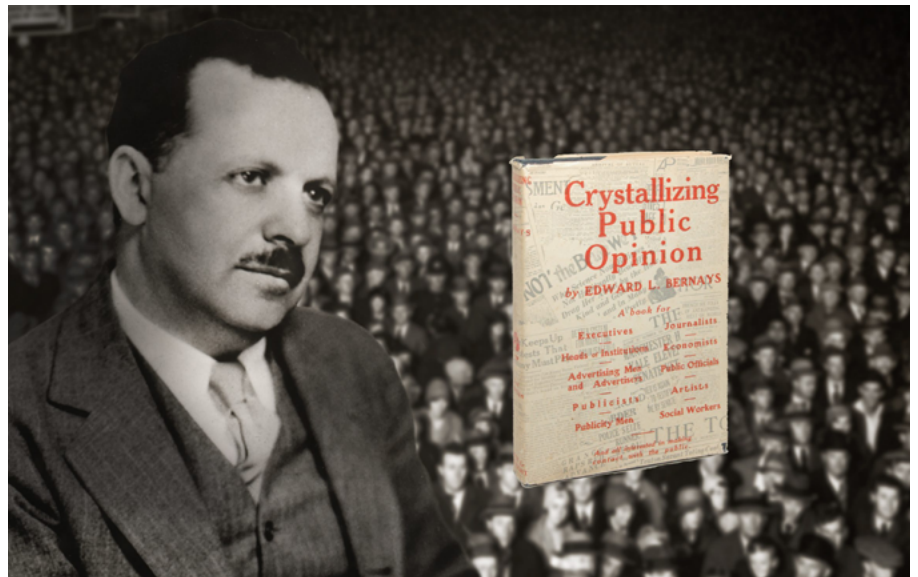
Ugotovil je, da so njegovi prijemi množične manipulacije uporabni tudi v politiki. Demokracijo je imel za čudovit koncept, vendar ni mogoče zaupati presoji vseh volivcev, ki bi lahko izbrali napačno osebo ali želeli nekaj neprimerne, zato jih je bilo treba voditi, ne da bi oni to vedeli.

Eden njegovih najljubših primerov je bil povezan s predsednikom Coolidge, ki je v tej funkciji nastopil po nenadni smrti predsednika Hardinga, pod katerim je služil kot neopazni podpredsednik. Javnost, ki je pozorno spremljala volitve leta 1924, ni bila posebej navdušena nad molčečim, strogim in počasnim predsedniškim kandidatom Coolidge. Da bi mu povečal možnosti zmage, je Bernays organiziral zajtrk v Beli hiši, kjer naj bi se predsedniku pridružile največje broadwayske zvezde tistega časa, pevci, balerine itd. To je bila doba nemega filma, broadwaysko gledališče pa je bilo vrhunec zabave. Pravili so, da so predsedniku med zajtrkom v prisotnosti novinarjev povedali, da ga išče minister, na kar je odgovoril: "Zaseden sem." Ko je vse to prišlo v javnost, so ljudje začeli govoriti o toplem in sproščenem vzdušju, v katerem so uživali, vtis javnosti o predsedniku pa se je spremenil na bolje in zmagal je na volitvah.

Leta 1923 je Bernays izdal svojo prvo knjigo *Crystallizing Public Opinion*, leta 1928 pa *Propaganda*, kjer je jasno predstavil svojo metodo in cilje:

"Zavestno, inteligentno upravljanje organiziranih navad in mnenj množic je pomemben element demokratične družbe. Tisti, ki upravljajo s tem neznanim mehanizmom družbe, predstavljajo nevidno moč, ki je resnična moč v naši državi (/.../). Inteligentna manjšina mora nenehno in sistematično uporabljati propagando."

Vendar pa je izraz propaganda v nacistični Nemčiji, kjer so ga uporabljali v 30. in 40. letih prejšnjega stoletja, v znamenitem Ministrstvu za propagando Josepha Goebbelsa, dobil negativni prizvok. Zato je svoje dejavnosti preimenoval v *odnose z javnostmi*, svoje teorije pa v *inženiring soglasja*. Walter Lippman, ki smo ga že omenili, je delil isto idejo, vendar jo je poimenoval *proizvodnja soglasja*. Obe teoriji sta dovolj jasni in se nanašata na isto stvar - manipulacijo za pridobitev soglasja množic.

ZNANI PRIMER GVATEMALE

Najbolj znan primer, ki je privedel do izraza "banana republika", je primer ameriške multinacionalke United Fruit. V Latinski Ameriki je postala znana kot hobotnica - zaradi svojih številnih in spretnih lovov, s čimer je razširila svojo prisotnost in vpliv v Kostariki, Jamajki, Panami, Hondurasu in Gvatemali, kasneje pa še v Kolumbiji, Ekvadorju, Kubi in Dominikanski republiki. Zasedla je na tisoče in tisoče hektarjev nasadov, včasih brezplačno. Do začetka tridesetih let prejšnjega stoletja je nadzorovala 90 % svetovnega trga banan.

Temeljni del poslovne politike podjetja United Fruit je bil od samega začetka ta, da vlade latinskoameriških držav, ki pridelujejo banane, drži na distanci. Ko ni bilo mogoče podkupiti tistih na oblasti ali jih odstaviti z državnim udarom, je podjetje vedelo, da se lahko skoraj vedno zanese na podporo ameriške vlade.

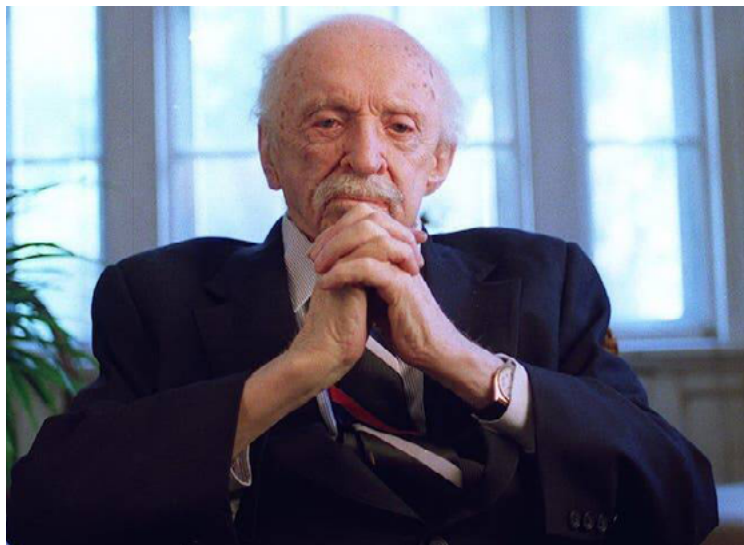
Samuel Zemurray, predsednik podjetja United Fruit, je leta 1948 najel Bernaysa, da bi popravil slabo podobo svojega podjetja tako v Združenih državah kot v Srednji Ameriki. Bernays se je tega lotil s svojo značilno spretnostjo in energijo ter popolnoma spremenil dojemanje podjetja v Združenih državah in ga povezal z vrhom države.

Ko sta v petdesetih letih prejšnjega stoletja v Gvatemali predsednik Arévalo in nato predsednik Arbenz začela predlagati reforme, ki so med drugim vključevale uporabo neizkoriščenih kmetijskih zemljišč, plačevanje davkov in legalizacijo sindikatov, je bil to za United Fruit alarmni zvonec. Bernays je bil leta 1948 zadolžen, da ustavi neugoden razvoj dogodkov za svojo stranko. Najprej je za več tednov odpotoval v Gvatemalo, da bi spoznal teren, po vrnitvi v Združene države pa je začel dezinformacijsko kampanjo o domnevni komunistični grožnji v Gvatemali, pri čemer je uporabil široko mrežo politikov in odvetnikov, povezanih z United Fruit, in še posebej manipuliral z novinarji, ki so širili novice po vsej državi. Mnogi so odkrili, da Gvatemala obstaja, in ko so v državo poslali dopisnike, je bilo vse zrežirano, da bi videli in slišali, kar bi "morali" videti in slišati. Britanski dopisnik je temu verjel do te mere, da je pisal o sovjetskih podmorniških bazah v državi. Vse se je odlično ujemalo in Jacobo Arbenz in njegova vlada, ki nista imela nobene zveze s komunisti, sta bila obtožena, da sta agenta mednarodnega komunizma, zato sta CIA in State Department leta 1954 podprla strmovljenje gvatemalske vlade.

Edward Bernays ni nikoli zanikal svojega zakulisnega manevriranja v tej sramotni operaciji in je vse komentiral povsem hladnokrvno.

POSLEDICE

Čeprav se je Bernays imenoval oče odnosov z javnostmi, je res, da je novinar po imenu Ivy Lee to metodo na poslovni ravni uporabljal že v drugi polovici 19. stoletja, propaganda pa je obstajala že pred karizmatičnim Bernaysom. Dejstvo, da mu pripisujejo avtorstvo, je bolj povezano z njegovo osebnostjo kot s konkretnimi dejstvi. Vendar se je treba ozreti nazaj na delo tega posameznika in drugih, ki so, tako kot on, oblikovali naš način življenja v smeri površinske, v kateri presežek predstavlja vrednost. Navada več generacij, da nenehno zadovoljujejo lastne želje, bodisi naravne bodisi vsiljene, je v prvi polovici 21. stoletja, zlasti v državah z večjo gospodarsko zmogljivostjo, ustvarila infantilizacijo družbe. To so ljudje, ki malo razmišljajo, veliko čutijo, se zelo dolgočasijo in iščejo užitek za vsako ceno. Če imajo veliko, si želijo več; če nimajo, ne razumejo, kaj je narobe z njimi. Radi imajo nove igrače in se, če je le mogoče, nenehno zabavajo. Škoda je že storjena. 🗿

EDWARD BERNAYS V 103. LETU STAROSTI

NAVADA VEČ GENERACIJ, DA NENEHNO ZADOVOLJUJEJO LASTNE ŽELJE, BODISI NARAVNE BODISI VSILJENE, JE V PRVI POLOVICI 21. STOLETJA, ZLASTI V DRŽAVAH Z VEČJO GOSPODARSKO ZMOGLJIVOSTJO, USTVARILA INFANTILIZACIJO DRUŽBE.

HUMANITARNO DELO AUDREY HEPBURN

ZDENKA CEGUR

Audrey Hepburn, filmska in gledališka igralka, nagrajena z oskarjem, ter humanitarka, se je rodila kot Audrey Kathleen, 4. maja 1929, v Bruslju.

Bila je edini otrok baronice Elle van Heemstra, članice nizozemske aristokracije in Britanca Josepha V. A. Hepburna. Njena starša sta se ločila, ko je imela šest let. Trenutek, ko je njen oče zapustil družino, je opisala kot enega najtežjih v svojem življenju. Z materjo je ostala v Arnhemu na Nizozemskem, kjer ju je doletela druga svetovna vojna. Med nizozemsko lakoto leta 1944 so ljudje zaradi pomanjkanja hrane in mraza umirali na ulicah, Audrey pa je takrat zbolela zaradi podhranjenosti in imela resne težave z dihanjem.

Kot otrok je bila priča mnogim nesrečam, ki jih je doživljala skupaj s svojimi rojaki. Vse to jo je spodbudilo, da se je pridružila nizozemskemu odporišskemu gibanju, za katerega je zbirala denar z baletnimi nastopi. Ta izkušnja je oblikovala njene življenjske vrednote in jo usmerila v humanitarno delo, ki se mu je v kasnejših letih v celoti posvetila – predvsem v neomajno zavzemanje za pravice otrok v najrevnejših državah sveta. Obiskovala je revne in nerazvite države Afrike in Azije, poročala in širila zavest o strašnih življenjskih razmerah, še posebej o lakoti, ki so jo trpeli tamkajšnji prebivalci.

Veljala je za skromno, toplo, prijazno in očarljivo osebo, ki je vedno postavljala druge predse. Dejala je: *"Ko se staraš, spoznaš, da imaš dve roki – eno, s katero lahko pomagaš sebi in drugo, s katero lahko pomagaš drugim."*

Audrey je zaslovela s filmi *Rimske počitnice* (1953) in *Zajtrk pri Tiffanyju* (1961). Opazna je bila zaradi oblačil znanih modnih oblikovalcev, vendar sama sebe nikoli ni imela za modno ikono:

"Nikoli ne razmišljam o sebi kot o ikoni. Kar je v glavah drugih, ni v moji. Jaz samo opravljam svoje delo ..."

"ŽIVETI JE KOT SPREHOD SKOZI MUZEJ. ŠELE KASNEJE ZAČNEŠ RESNIČNO VPIJATI TO, KAR SI VIDEL, O TEM RAZMIŠLJATI, TO ISKATI V KNJIGAH IN SE SPOMINJATI – SAJ VSEGA NE MOREŠ DOUMETI NAENKRAT."

"Lepota ženske ni v oblačilih, ki jih nosi, v obliki njenega telesa ali v načinu, kako si češe lase. Lepota ženske se mora videti v njenih očeh, saj so oči vrata njenega srca, kraj, kjer prebiva ljubezen. Lepota ženske ni niti v njenih obraznih potezah, prava lepota se odraža v njeni duši. Lepota je v skrbi, ki jo izkazuje drugim, in v močnih čustvih, ki jih kaže – in lepota ženske z leti le še raste."

Dojemati Audrey zgolj kot lepotico, ne pa tudi skozi njena življenjska prepričanja, ki jih je potrjevala s svojo skrbjo in pomočjo drugim, bi bilo zelo površno. Kljub uspešni karieri ni nikoli pozabila, kako težko je lahko življenje, prežeto s pomanjkanjem in stisko. To je dokazala s svojim življenjskim humanitarnim delom.

"Rojena sem z ogromno potrebo po ljubezni in z veliko potrebo, da jo dajem ... Ljudje, še bolj kot stvari, morajo biti obnovljeni, oživljeni, popravljeni in rešeni. Nikoli nikogar ne zavrnete ... Moja prva velika misija v Etiopiji je bila le to, da opozorim na razmere, ki so ogrožale celotno državo, še preden bo prepozno. Moja vloga je bila, da obvestim svet in poskrbim, da ljudstvo Etiopije ne bo pozabljeno ..."

Humanitarno delo je bilo za Audrey način življenja:

"Skrb za otroke nima zveze s politiko. Mislim, da bo sčasoma namesto politizacije humanitarne pomoči prišlo do humanizacije politike."

Prostovoljno je po drugi svetovni vojni vodila otroške radijske oddaje, sodelovala pri projektih zagotavljanja čiste vode, hrane, zdravstvene oskrbe in gradnje šol – od Vietnama do Venezuele, od Turčije do afriških držav. Izraza tretji svet ni marala, saj je menila, da so razdelitve škodljive, da smo vsi del enega sveta in da je ravno enotnost tisto najdragocenejše, kjer se lahko naslonimo drug na drugega. Za svoje humanitarno delo je Audrey Hepburn leta 1992 prejela medaljo svobode – najvišje civilno odlikovanje, ki ga podeljuje predsednik Združenih držav Amerike.

Umrla je v svojem domu v Švici 20. januarja 1993. Po njeni smrti je bila ustanovljena Fundacija Audrey Hepburn, ki si prizadeva za izvajanje izobraževalnih programov v Etiopiji, Ruandi, Somaliji, Sudanu in Eritreji. Celoten prihodek od prodaje knjige njenega sina Seana Ferrerja *Audrey Hepburn: Elegantni duh* je bil prav tako podarjen fundaciji. V spomin na njeno neutrudno dobrodelno delo je bil leta 2002 na sedežu UNICEF-a postavljen kip ženske z otrokom z naslovom *Audrejin duh*. 🗿

"TRETJI SVET JE IZRAZ, KI GA NE MARAM, KER SMO VSI EN SVET."

CIRKUS

Nekoč, ko sem bil najstnik, sva z očetom stala v vrsti za nakup vstopnic za cirkus. Končno je bila med nama in blagajno le še ena družina. Ta družina je name naredila močan vtis. V njej je bilo osem otrok, vsi so bili verjetno mlajši od 12 let. Videti je bilo, da nimajo veliko denarja. Njihova oblačila so bila zelo preprosta, a čista. Otroci so bili lepo vzgojeni, vsi so stali v vrsti po dva in dva za starši in se držali za roke.

Navdušeno so govorili o klovnih, slonih in drugih predstavah, ki jih bodo videli tisti večer. Čutiti je bilo, da še nikoli niso bili v cirkusu. Obetal se je, da bo to vrhunec njihovega mladega življenja.

Oče in mati sta ponosno stala na čelu skupine. Mati je držala moževo roko in ga gledala navzgor, kot da bi hotela reči: "Ti si moj vitez v bleščečem oklepu." On se je nasmehnil, jo pogledal, kot da bi ji želel reči: "To imaš prav."

Prodajalka vstopnic je očeta vprašala, koliko vstopnic želi. Ponosno je odgovoril: „Prosim, želel bi kupiti osem otroških vstopnic in dve vstopnici za odrasle, da bom lahko svojo družino peljal v cirkus.“ Prodajalka je povedala ceno.

Žena je spustila moževo roko, glava ji je padla, moževa ustnica se je začela tresti. Oče se je nekoliko približal prodajalki in vprašal: "Koliko ste rekli?"

Prodajalka vstopnic je spet povedala ceno. Moški ni imel dovolj denarja.

Kako naj se obrne in svojim osmim otrokom pove, da nima dovolj denarja, da bi jih peljal v cirkus?

Ko je videl, kaj se dogaja, je moj oče segel v žep, izvlekel bankovec za 20 dolarjev in ga vrغل na tla. (Nismo bili premožni v nobenem pogledu!) Oče je nato segel dol, dvignil bankovec, potrepljal gospoda po rami in rekel: "Oprostite, to vam je padlo iz žepa."

Moški je videl, kaj se dogaja. Ni prosil za miloščino, vendar je vsekakor cenil pomoč v obupnem, srce parajočem in sramotnem položaju. Pogledal je mojemu očetu naravnost v oči, vzel njegovo roko v svoji, močno stisnil bankovec za 20 dolarjev in s tresočo se ustnico ter solzo, ki mu je stekla po licu, odgovoril: "Hvala, hvala, gospod. To meni in moji družini res veliko pomeni." Z očetom sva se vrnila v avto in se odpeljala domov. Tisti večer nisva šla v cirkus, vendar tudi nisva ostala praznih rok.

Dan Clark

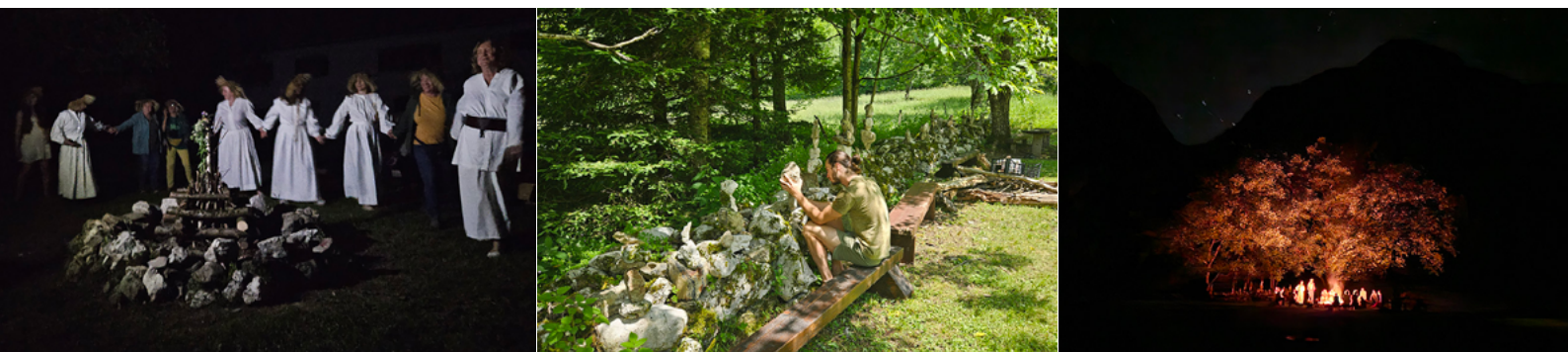
POLETJE V NOVI AKROPOLI

"KONČNI IZLET"

Šolsko leto je bilo intenzivno. Bilo je vendar leto jubileja! Zato smo bili vsi enakega mnenja, da si zaslužimo vikend oddiha. Podali smo se v prelepo Bavšico, da bi si v objemu narave povrnili moči.

Ob sončnem vzhodu smo si pretegnili telesa, se nato družili ob delavnicah preživetja v naravi, izdelovanja voščilnic in kamnitih skulptur, se celo kopali v Soči, ob večerih pa družili ob ognju. Proslavili pa smo tudi poletni solsticij z igro o Svarožiču, ki je postal Svarog!

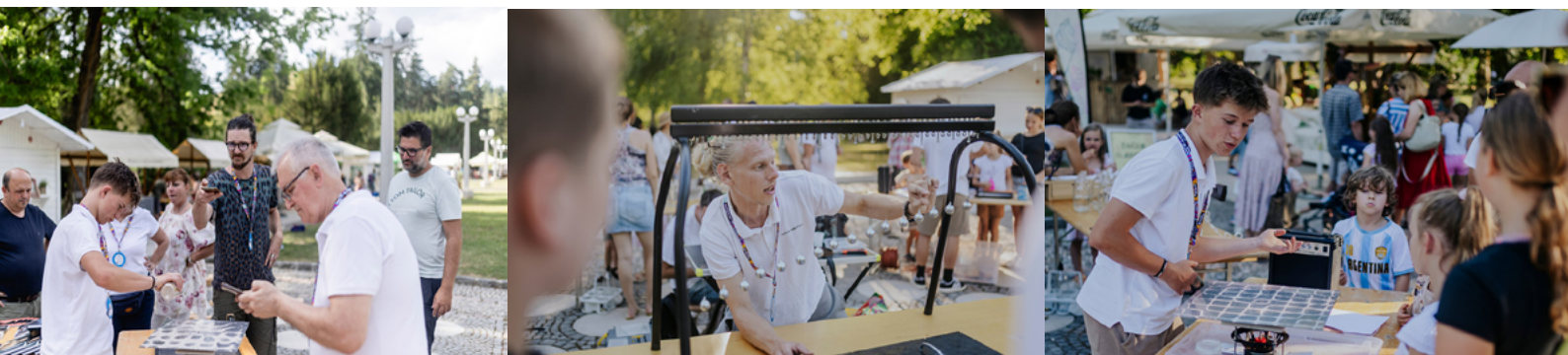

VESELA FIZIKA NA ART KAMPU: ZVOK

Kaj ima znanost opraviti s filozofijo? Če se poglobimo v razumevanje delovanja sveta okoli nas, smo lahko presenečeni, kako nam prepoznavanje zakonov v svetu snovi pomaga razumeti življenje! Med učenjem o fizikalnih zakonih smo se učili o metafizičnih!

Na festivalu Art Kamp smo konec junija v mestnem parku Maribora znova predstavili poskuse in razlagali fizikalne zakone. Letos smo se poglobili v zvok ... Kdo ve, morda smo koga že navdušili za iskanje odgovorov na globoka življenjska vprašanja!

PRIHAJAJOČI DOGODKI

SKRIVNOSTNI CIKLUSI ČLOVEKOVEGA ŽIVLJENJA
19. AVGUST OB 19.00, WOLFOVA 8, LJUBLJANA
VSTOP PROST!

C. G. JUNG – FILOZOFIJA IN PSIHOLOGIJA
17. IN 24. 9. OD 18.00 DO 20.30, WOLFOVA 8, LJUBLJANA

